



Geachte ouder(s) en/of verzorg(st)er(s),

Maar hij deed het ook!

Als je aan ouders vraagt wat ze belangrijk vinden in de opvoeding, dan scoort het bijbrengen van verantwoordelijkheidsbesef zeer hoog.

Ouders willen graag dat hun kinderen op de echt belangrijke moment geen verkeerde dingen doen en blijven overzien wat de gevolgen zijn van wat ze doen of niet doen. Toch moet vastgesteld worden dat kinderen (en ouderen) steeds slechter aanspreekbaar zijn op wat ze doen. In het onderwijs is dat bijvoorbeeld te zien als een leerkracht een kind aanspreekt op ongewenst gedrag. Het eerste wat een kind dan over het algemeen zegt, wijzend op anderen: „Maar hij doet het ook.“

Een ander symptoom van ontvluchte verantwoordelijkheid is de lege inhoud van het begrip *sorry*. Vroeger had *sorry* nog een inhoud van spijt, berouw, schuldbesef. Nu is het een automatisme geworden.

*Sorry heeft
geen bete-
kenis meer*

Kinderen roepen te gauw *sorry* en als de leerkracht het ongewenste gedrag wil bespreken dan zeggen ze: „Maar ik heb toch al *sorry* gezegd.“

Op die manier is het een dooddoener geworden om daarmee af te komen van gesprekken die over jezelf gaan. Het gevolg daarvan is ook dat kinderen zich steeds meer met anderen bemoeien.

In de klas is dat ook te merken. Kinderen geven steeds meer commentaar op het gedrag van anderen om daarmee maar niet over zichzelf hoeven te praten.

Een ander symptoom van het ontvluchten van je eigen verantwoordelijkheid is om alles maar met '*per ongeluk*' aan te geven. Kinderen doen volgens henzelf dingen niet expres, maar doen het allemaal per ongeluk.

Dat *per ongeluk* is dan ook een manier om onder je eigen verantwoordelijkheid vandaan te komen.

Dit hanteren van smoesjes wordt ook wel **alibiseren** genoemd.

Alibiseren

De sorrycultuur

Wij leven maatschappelijk gezien steeds meer in een *sorry-cultuur*. Kinderen hebben hun mentaliteit niet van een vreemde. Tijdens het eerste paarse kabinet is het begrip *sorry-cultuur* ontstaan. Bewindslieden blunderden, maar trokken geen consequenties van het falende beleid.



Als er problemen zijn tussen consument en bedrijven of tussen de burgers en de overheid dan word je van het kastje naar de muur gestuurd, schuift iedereen de schuld op de ander of zegt men dat de computer een fout gemaakt heeft. Dat alles resulteert in het beeld dat te zien was in de tv.-serie *Vet VMBO* waarin een ouderpaar met een kind bij een leraar zit en de leraar zegt dat het niet zo goed gaat op school. De eerste reactie van het kind is dan: „Maar u bent te slap, u moet strenger zijn.“ Het kan dus niet aan de leerling liggen, het ligt steeds aan anderen.

Het grote nadeel

Het grote nadeel van een verdwijnend verantwoordelijkheidsbesef is tweeledig. Het kan opgroeiende kin-



*Alibiseren
maakt het
opvoeden
moeilijk*

deren veel leed berokkenen. Ze doen ongewenste dingen, waarvan ze zelf denken dat ze er niets aan hebben kunnen doen, en waar ze veel nadelige gevolgen van kunnen ondervinden, zoals met te veel alcohol op een scooter stappen (het komt door de drank) of als je weet dat je een 5.5 voor wiskunde nodig hebt toch maar een 5.2 haalt (Het lukt toch niet meer).

Kinderen kunnen toch door justitie verantwoordelijk worden gesteld en kunnen toch van een opleiding afgestuurd worden.

Ten tweede berokkent het verdwijnen van verantwoordelijkheidsbesef medeburgers en de samenleving veel leed. Genoeg redenen om er wat aan te doen.



Opvoeden tot verantwoordelijkheid

De invloedrijke pedagoog Langeveld stelde al dat het doel van de opvoeding de zelfverantwoordelijkheid is.

Die verantwoordelijkheidsopvoeding dient u zo vroeg mogelijk te beginnen zodat het een deel wordt van de vanzelfsprekendheid, m.a.w. het kind heeft het met de paplepel ingegoten gekregen.

Vijf basistips voor de opvoeding tot zelfverantwoordelijkheid

1. Toch maar veel over praten

Het sorry zeggen van veel kinderen is een manier om onder gesprekken over je eigen gedrag vandaan te komen. Als je maar gauw zegt: „Het spijt me.“, dan heb je een kans dat er geen hele preek volgt.

Toch is het belangrijk dat u die pedagogische gesprekjes met uw kinderen houdt, ondanks de tegenzin bij veel kinderen.

Sommige ouders zwichten dan ook voor de tegenzin van de kinderen. U laat in die gesprekken zien dat u als ouder ook een verantwoordelijkheid hebt t.o.v van uw kind. De basis om als kind verantwoordelijkheidsbesef te ontwikkelen, ligt in het ervaren van verantwoordelijkheidsbesef van hun ouders. In de gesprekken met uw kind is het aan te bevelen de volgende begrippen te hanteren;

- schuld
- smoesjes
- eerlijkheid
- spijt
- je had ook een andere keuze kunnen maken
- nadelig voor jezelf
- nadelig voor anderen
-

*Iemand
moet het
hen leren*

Voor jonge kinderen lijkt dit hooggegrepen, maar het is belangrijk om steeds in contacten met het kind het woord **jij** te gebruiken. Zeg ook steeds duidelijk: **jij** hebt dat gedaan en **jij** moet dat niet doen en **jij** moet het zo doen.

Het is pedagogisch een hele tijd in de mode geweest om dat juist niet te doen. Bij een probleem mocht een ouder geen jij-boodschap zenden (Jij hebt dat gedaan) maar moest de ouder een ik-boodschap zenden. Ik vindt dat niet leuk.

Die benadering is funest voor de morele ontwikkeling. Het is belangrijk om handeling en gevolgen gewoon op het bord van het kind zelf te leggen. Het gevolg van jij-boodschappen is dat kinderen later dingen wel of niet doen om hun ouders niet te verdrieten, maar niet omdat ze er zelf achter staan.



2. Vooraf keuzemogelijkheden bespreken

Ouders bereiden vaak praktische dingen wel met hun kinderen voor (goed uitkijken), maar het is ook belangrijk om gedrag voor te bereiden. Als uw kind iets moet gaan doen dan is het aan te bevelen de keuzemogelijkheden te bespreken. Doe dat zo veel mogelijk vragenderwijs met de kinderen door ze zelf na te laten denken over de keuzemogelijkheden. Bespreek ook de voor- en nadelen van de keuzen waar kinderen mee komen en schroom niet om bij onverantwoorde keuzen aan te geven hoe u vindt dat ze zich moeten gedragen. Kinderen zijn mensen in ontwikkeling die al hun verantwoordelijkheden nog niet kunnen overzien. Ze hebben een volwassene nodig die zijn verantwoordelijkheid neemt door het kind te wijzen op verantwoordelijkheden die het kind heeft. Voor peuters betekent dit dat u tijd moet nemen om met ze over die keuzemogelijkheden te praten.

Hoe ouder ze worden des te beter dat ook gaat; „Wil je dit of wil je dat?” en: „Als we klaar zijn met handen wassen moet dan de kraan aan of uit?”, etc.

3. Achteraf gedrag bespreken

Kinderen kunnen ook veel leren van dingen die gebeurd zijn. Bespreek daarom de dingen die ze goed gedaan hebben met ze en ook de dingen waar ze verantwoordelijkheden hebben laten liggen.

Leren van ervaringen

In die gesprekken is het belangrijk kinderen te wijzen op wat het voordeel is van wat zij van die keuze hebben ondervonden en geef ook het voordeel aan voor anderen.

Laat bij het laten liggen van verantwoordelijkheden ook aangeven wat de nadelen daarvan voor het kind zelf geweest zijn en het nadeel voor anderen. Probeer ook steeds te kijken welke lering daaruit voor een volgend keer te halen is.

4. Zelf eerlijk zijn en geen smoesjes gebruiken

De basis voor de ontwikkeling van verantwoordelijkheidsbesef wordt ook gelegd in de wijze waarop kinderen zien hoe hun ouders met verantwoordelijkheden omgaan. Er moeten in het leven veel keuzen gemaakt worden en sommige kinderen zien lakse ouders om hen heen die dingen laten liggen, dingen zo maar doen, smoesjes achteraf bedenken en alleen aan zichzelf denken. Dan is het vanzelfsprekend dat kinderen die mentaliteit overnemen.

Het is belangrijk dat u eerlijk bent, ook als u een fout maakt en verantwoordelijkheden laat liggen. Geef dan aan dat het uw schuld is en niet de schuld van anderen of de schuld van de samenleving.

Sommige kinderen zien hun ouders smoesjes bedenken als ze beloftes niet nakomen. Kinderen hebben dat snel in de gaten en zullen naar u toe ook minder eerlijk zijn en ook smoesjes bedenken.

5. De samenleving beoordelen

Probeer ook in het omgaan met uw kind te vertellen wat u van dingen vindt die u zoal om u heen ziet gebeuren.

Naar anderen kijken

Laat uw kind merken dat u het eens bent met de keuzen die bepaalde mensen maken en dat u het oneens bent met de verantwoordelijkheden die anderen laten liggen.

Tip: zorg er voor dat kinderen geen te zware verantwoordelijkheden moeten dragen zoals het op te jonge leeftijd op broertjes of zusjes moeten passen, etc.

6. De natuurlijke gevolgen ergens van ervaren

Bekijk in hoeverre het mogelijk is het kind zelf te laten merken wat de gevolgen zijn van iets niet of wel doen, zoals het vergeten iets mee te nemen of het onnodig boos zijn op anderen.

Kinderen moeten zelf merken dat iets dan niet door kan gaan omdat je de benodigde spullen niet bij je hebt en dat anderen niet met je spelen als je zo boos bent, etc.